

УДК 811.161.2'243

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/31.214092>**Оксана ГОРДА,***orcid.org/0000-0001-8120-9591*

кандидатка філологічних наук,

старша наукова співробітниця

Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою

Національного університету «Львівська політехніка»

(Львів, Україна) *hordaoksana@gmail.com***Ольга РУСНАК,***orcid.org/0000-0002-8727-1625*

молодша наукова співробітниця

Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою

Національного університету «Львівська політехніка»

(Львів, Україна) *ptawnik_olja@ukr.net*

НАВЧАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ЗАНЯТТЯ ПІД ЧАС ЛІТНІХ ШКІЛ ІЗ ВИВЧЕННЯ МОВИ

Мета статті – показати особливості проведення навчальних екскурсій у рамках Міжнародної літньої школи українознавства «Крок до України».

У роботі використано такі методи: спостереження та аналізу (допомогли з'ясувати стан дослідження порушеної проблеми в лінгводидактичній науці та актуальність теми), систематизації (посприяв упорядкуванню отриманої інформації), описовий (допоміг розкрити особливості проведення навчальних екскурсій) та узагальнення (посприяв формулюванню результатів дослідження).

З'ясовано, що ефективною формою навчання мови, спрямованою на задоволення комунікативно-пізнавальних потреб та отримання позитивних емоцій учасників цього процесу, є навчальна екскурсія, про якісні результати якої свідчить низка показників: подолання психологічних бар'єрів; оволодіння національною специфікою мовленнєвої поведінки в реальних умовах; поглиблення країнознавчих знань, мимовільне запам'ятовування інформації, можливість створити інтегровану картину теми та цілісно її передати, розвинути творчі та організаторські здібності студентів/учнів, гармонізувати різні види їхньої навчальної роботи, сприяти професійному вдосконаленню.

Розкрито переваги позааудиторних навчальних екскурсій, об'єктами яких є пам'ятки архітектури та природи, історичні місця, музеї, арт-галереї тощо.

Висвітлено багаторічний досвід Міжнародної літньої школи українознавства «Крок до України» в організації та проведенні навчальних екскурсій у межах програми інтенсивного курсу з вивчення української мови як іноземної (УМІ) на різних рівнях володіння мовою (від А1 до С2).

Зроблено висновки про ефективність у процесі вивчення УМІ та пізнання особливостей української культури позааудиторних екскурсій, поєднаних з іншими видами навчальної діяльності: оглядових екскурсій з підготовчими аудиторними навчальними заняттями на відповідну тему, екскурсій-квестів, екскурсій з майстер-класами, екскурсій з попереднім/подальшим переглядом фільмів, екскурсій з відвідуванням фестивалів тощо.

Ключові слова: *українська мова як іноземна, літня школа з українознавства, навчальна екскурсія, класифікація екскурсій, міжкультурна комунікація.*

Oksana HORDA,*orcid.org/0000-0001-8120-9591*

Candidate of Philological Sciences,

Senior Research Fellow

International Institute of Education, Culture and Relations with the Diaspora

of Lviv Polytechnic National University

(Ukraine, Lviv) *hordaoksana@gmail.com*

Olha RUSNAK,

orcid.org/0000-0002-8727-1625

Junior Research Fellow

*International Institute of Education, Culture and Relations with the Diaspora
of Lviv Polytechnic National University
(Ukraine, Lviv) ptawnuk_olja@ukr.net*

EDUCATIONAL TOUR AS AN EFFECTIVE FORM OF CLASSES DURING SUMMER LANGUAGE SCHOOLS

The purpose of the article is to show the peculiarities of holding educational tours within the framework of the International Summer School of Ukrainian Studies “Step to Ukraine”.

The following methods were used in the work: observation and analysis (helped to find out the state of research of the problem in linguodidactic science and relevance of the topic), systematization (helped to organize the information), descriptive (helped to reveal the features of educational tours) and generalization (helped to formulate research results).

It was found that an effective form of language learning, aimed at meeting the communicative and cognitive needs and positive emotions of the participants in this process is a study tour, the quality of which is evidenced by a number of indicators: overcoming psychological barriers; mastering the national specifics of speech behavior in real conditions; deepening of country-related knowledge, involuntary memorization of information, the ability to create an integrated picture of the topic and convey it holistically, to develop creative and organizational skills of students, to harmonize different types of their educational work, and to promote professional development.

The advantages of extracurricular study tours, the objects of which are monuments of architecture and nature, historical sites, museums, art galleries, etc. are revealed.

The long-term experience of the International Summer School of Ukrainian Studies “Step to Ukraine” in organizing and conducting educational excursions within the program of intensive course on learning Ukrainian as a foreign language (UFL) at different levels of language proficiency (from A1 to C2) is highlighted.

Conclusions are made about the effectiveness of extracurricular excursions in the process of studying UFL and learning about the peculiarities of Ukrainian culture, combined with other types of educational activities: sightseeing tours with preparatory classes on the topic, quest tours, tours with master classes, tours with preliminary/further review movies, tours with visits to festivals, etc.

Key words: *Ukrainian as a foreign language, summer school of Ukrainian studies, educational tour, classification of tours, intercultural communication.*

Постановка проблеми. Пріоритетного значення у процесі вивчення іноземних мов на сучасному етапі дедалі більше набуває формування в іншомовців лінгвокультурної компетенції. Це спонукає і викладачів-мовників, і науковців-лінгводидактів шукати цікаві та ефективні форми подачі навчального матеріалу, що допоможуть іноземцеві не лише опанувати чужу мову, а й пізнати особливості культури тої країни, мову якої він вивчає.

Успішність навчального процесу у сфері мовної освіти залежить від багатьох факторів, серед яких дослідники називають комунікативно-пізнавальний, коли мовець опановує практику застосування мови, яку він вивчає, спілкуючись із «носіями іншого культурного коду» (Криницька, 2016: 47), мотиваційний, коли є стимул до мовленнєвої діяльності, та емоційний, коли задоволення допитливості студента чи учня та інших його пізнавальних інтересів безпосередньо пов'язане з переживанням позитивних емоцій (Уварова, 2019: 193).

Ефективною формою навчання мови, спрямованою на задоволення комунікативно-пізнавальних

потреб та отримання позитивних емоцій учасників цього процесу, лінгводидакти вважають навчальну екскурсію (Уварова, 2019: 194), якісними результатами якої є низка показників: подолання психологічних бар'єрів; оволодіння національною специфікою мовленнєвої поведінки в реальних умовах; поглиблення країнознавчих знань, мимовільне запам'ятовування інформації, можливість створити інтегровану картину теми та цілісно її передати, розвинути творчі та організаторські здібності студентів/учнів, гармонізувати різні види їхньої навчальної роботи, сприяти професійному вдосконаленню тощо (Соколова, 2015: 63; Некоз, 2016: 95; Король, 2013: 189).

Аналіз досліджень. Особливості проведення таких занять у процесі вивчення української мови як іноземної (далі – УМІ) вже були об'єктом зацікавлення в окремих дослідженнях, зокрема публікаціях С. Соколової (розкрито методику проведення навчальних екскурсій, спрямованих на вивчення УМІ студентами-іноземцями, залежно від рівнів володіння мовою; виокремлено етапи роботи над матеріалом таких форм навчання) (Соколова, 2015), Г. Швець (обґрунтовано доцільність

використання навчальних екскурсій у процесі викладання УМІ та розглянуто особливості екскурсійної роботи на заняттях з мови) (Швец, 2016), О. Криницької (описано методику проведення аудиторного заняття-екскурсії як способу презентації краєзнавчого матеріалу про місто Івано-Франківськ для студентів-іноземців) (Криницька, 2016), Т. Уварової (розкрито принципи та етапи підготовки і проведення навчальних екскурсій, спрямованих на формування лінгвокультурної компетенції іноземних студентів, які вивчають УМІ) (Уварова, 2019) та ін.

Проблема, порушена у вищезазначених працях, не втрачає актуальності. Наразі майже немає науково-методичних розвідок, присвячених специфіці використання занять-екскурсій у навчальній практиці мовних шкіл з вивчення УМІ.

Мета статті – показати особливості проведення навчальних екскурсій у рамках Міжнародної літньої школи українознавства «Крок до України».

Виклад основного матеріалу. Дослідження окресленої проблеми дають змогу класифікувати екскурсії за такими критеріями: 1) змістом (краєзнавчі, мистецькі, історичні, географічні тощо); 2) часом (короткотермінові, тривалі); 3) черговістю під час навчального процесу (попередні, або вступні, супровідні, завершальні); 4) місцем проведення (аудиторні та позааудиторні) й ін. (Соколова, 2015: 61; Король, 2013: 192). Виокремлено й різні форми проведення навчальних екскурсій з вивчення іноземних мов, зокрема в межах аудиторної роботи: міні-доповіді, коментований перегляд навчального відеофільму, вікторина, виставка, слайд-шоу, міні-спектакль тощо (Король, 2013: 193). Ці класифікаційні та диференційні особливості навчальних екскурсій урахуємо в нашому викладі та спробуємо їх доповнити.

Міжнародну літню школу українознавства «Крок до України» вже втринадцяте організовує та проводить Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою (МІОК) НУ «Львівська політехніка». За цей період її учасниками були представники із 26 країн світу: Франції, Польщі, Білорусі, Аргентини, Казахстану, Німеччини, Словаччини, Румунії, Сербії, Киргизстану, Росії, Болгарії, США, Хорватії, Чехії, Грузії, Молдови, Туреччини, Канади, Великої Британії, Алжиру, Іспанії, Бразилії та Словенії.

У щорічній програмі школи – інтенсивний курс з вивчення УМІ на різних рівнях володіння мовою (від А1 до С2) та культурно-мистецькі заходи (майстер-класи з народознавства, перегляд українських фільмів, відвідування театрів і музеїв, зустрічі з відомими людьми та ін.). Детальніше

про це можна дізнатися на освітньому порталі «Крок до України» (Літня школа, 2016).

Велике зацікавлення у студентів школи викликають навчальні екскурсії. Вони різноманітні, адже цьому сприяє полікультурність Львова, його давня та різностильова архітектура, сакральне багатство тощо, а також велика кількість цікавих місць неподалік від міста і географічна близькість Карпат.

Об'єктами навчальних екскурсій у рамках проведення школи «Крок до України» є замки, храми, музеї, арт-галереї та майстерні художників, виставкові зали, історичні місця, пам'ятки архітектури та природи тощо.

Оглядові навчальні екскурсії. Такі заняття переважно відбуваються позааудиторно. У програмі школи є оглядові екскурсії, які передбачають ознайомлення з головним корпусом Національного університету «Львівська політехніка», зокрема його знаменитою актову залу, прикрашеною одинадцятьма символічними полотнами відомого польського художника Яна Матейка, та стартап-школою (Tech StartUp School), в якій студенти можуть дізнатися про інновації, що творяться на базі унікального майданчика для реалізації нових ідей і проєктів.

Обов'язковою є краєзнавча екскурсія Львовом, пішохідна чи на чудо-поїзді. Вона сприяє пізнанню мовних і культурних особливостей цього мегаполісу. Такій екскурсії передують навчальне заняття про місто Лева. Завдання, які студенти виконують під час такого уроку, подано на сторінках нового підручника МІОКУ «Ключ до України: міста і люди» (Ключ до України: міста і люди, 2020: 46–91). Таким чином, екскурсію іноземці слухають, попередньо збагатившись знаннями про Львів та опанувавши нову лексику. На занятті після екскурсії проводимо обговорення та закріплюємо набуті мовні знання й удосконалюємо комунікативні навички.

Організатори школи розробили ще й інтерактивну екскурсію-квест середмістям Львова, завданням якої є допомогти іноземним студентам краще пізнати історичну спадщину міста. Під час такого заняття його учасники, керуючись спеціально створеною картою, на якій позначено відомі архітектурні об'єкти Львова, можуть самостійно їх відшукати, словесно описати, виконати цікаві навчальні завдання, пройти випробування та позмагатися між командами на краще практичне застосування УМІ.

Навчальні екскурсії з майстер-класами. Особливістю таких занять є поєднання власне екскурсій з різноманітними майстер-класами

(кулінарними, мистецькими, з виготовлення предметів народного побуту тощо). Наведемо кілька прикладів таких занять-екскурсій. Це, зокрема, екскурсія до Музею хліба у Стрийському фаховому коледжі ЛНАУ та кулінарний майстер-клас із випікання хліба за старовинним рецептом (в печі на капустиному листку). Інший варіант – краєзнавча екскурсія Музеєм народної архітектури та побуту ім. Климентія Шептицького (народна назва – Шевченківський гай), що включає огляд старовинних хат та церков українського села минулих століть. Її доповнює майстер-клас із гри на народних музичних інструментах, який проводить Любомир Кушлик, відомий український музикознавець, член Національної спілки композиторів України та Міжнародної ради традиційної музики ЮНЕСКО. Наприкінці зустрічі учасники мають змогу створити імпровізований оркестр і випробувати себе в ролі музиканта.

Ще, як приклад, – одноденна екскурсія заповідником «Розточчя», Національним природним парком «Яворівський», містом Жовкою (оглядини замку, храмів, ратуші), відвідини Краєзнавчого музею традиційного і сучасного мистецтва в м. Новояворівськ і майстер-клас із розпису яворівської іграшки та куштування яворівського пирога у с. Стариці на Яворівщині (Львівська обл.). Чи знайомство з давніми пам'ятками українського сакрального мистецтва в Національному музеї у Львові ім. Андрея Шептицького та майстер-клас за мотивами творчості Марії Приймаченко й інші подібні екскурсії.

Перевагами занять-екскурсій, поєднаних із майстер-класами, є можливість не лише поглибити свої знання з УМІ, збільшити лексичний запас, вдосконалити комунікативні навички, а й привезти додому власноруч виготовлений сувенір чи скуштувати приготувану страву. Це викликає незабутні емоції та мотивує до вивчення мови й пізнання нової для іншомовця культури.

Навчальні екскурсії з переглядом фільмів і відвідуванням фестивалів. Заглибитися в історію України допомагає екскурсія до наскельного міста-фортеці ТуСтань, тамтешнього музею, культурного центру «Хата у Глибокім» і відвідини фестивалю середньовічної культури та участь у майстер-класах із тогочасних танців тощо мистецтв. Дуже пізнавальною в історичному аспекті є й екскурсія до Національного музею-меморіалу жертв окупаційних режимів «Тюрма на Лонцького», доповнена переглядом художнього фільму «Жива», сцени якого знімали в приміщенні згаданого музею, та можливість поспілкуватися з режисером стрічки Тарасом Химичем.

Незабутні враження у студентів викликають екскурсії до галерей і крамничок українських вишиванок та на мистецький ринок «Вернісаж». Таким навчальним мандром передувє перегляд фільму «Спадок нації» та навчальне аудиторне заняття на тему «День вишиванки» (методику його проведення розкрито в одній із наших публікацій (Горда, 2019: 16–21)).

Реальна ситуація під час такої екскурсії допомагає студентам відчутти, що вони беруть участь у справжньому комунікативному процесі, та задовольнити їхні соціальні потреби (наприклад, придбати вишиванку).

Висновки. Отже, як показує багаторічний досвід Міжнародної літньої школи українознавства «Крок до України», ефективними у процесі вивчення УМІ та пізнання особливостей української культури є позааудиторні екскурсії, поєднані з іншими видами навчальної діяльності: оглядові екскурсії з підготовчими аудиторними навчальними заняттями на відповідну тему, екскурсії-квести, екскурсії з майстер-класами, екскурсії з попереднім/ подальшим переглядом фільмів, екскурсії з відвідуванням фестивалів тощо. Перспективу подальших досліджень убачаємо в розкритті методик проведення таких занять-екскурсій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горда О. Формування лінгвоукраїнознавчої компетенції на прикладі вивчення нової української традиції: День вишиванки. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 10. Т. 1. С. 16–21.
2. Ключ до України: міста і люди : підручник з української мови як іноземної (рівні B2–C1) / І. Ключковська та ін. Львів : Колір ПРО, 2020. Ч. 1. 200 с.
3. Король Л. Л. Навчальна краєзнавча екскурсія іноземною мовою в групах нефілологічних факультетів педагогічного університету: теоретико-методичний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 4 (57). С. 188–193. URL : <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2009/4/32.pdf> (дата звернення: 11.06.2020).
4. Криницька О. Методика вивчення краєзнавчого матеріалу на заняттях з української мови як іноземної. *Нова педагогічна думка*. 2016. № 2 (86). С. 47–52. URL: file:///C:/Users/USER/Downloads/Npd_2016_2_13.pdf (дата звернення: 17.05.2020).
5. Літня школа «Крок до України». URL: <http://krok.miok.lviv.ua/uk/summer-school/conception/> (дата звернення: 10.06.2020).

6. Некоз І. В. Підготовка і проведення екскурсій як одна з дієвих форм навчання студентів іноземній мові. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2016. № 18. С. 93–98. URL: <file:///C:/Users/USER/Downloads/1160-3259-1-PB.pdf> (дата звернення: 11.06.2020).
7. Соколова С. Місце навчальних екскурсій у вивченні української мови як іноземної. *TeKa Kom. Pol.-Ukr. Związ. Kult.* Lublin : OL PAN, 2015. S. 60–64. URL: http://www.pan-ol.lublin.pl/wydawnictwa/TZwiaz10/9_Sokolowa.pdf (дата звернення: 04.06.2020).
8. Уварова Т. Про принципи проведення навчальних екскурсій у межах формування лінгвокультурної компетентності іноземних студентів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип. 24. Т. 2. С. 192–197. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2308-4855/article/view/176849> (дата звернення: 17.05.2020).
9. Швець Г. Прийшов, побачив, вивчив : екскурсії в навчанні української мови як іноземної. *Українська мова у світі* : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції, 9–10 листопада 2016 р. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. С. 295–303. URL: <http://miok.lviv.ua/wp-content/uploads/2017/02/Сору-10-5-шриффт-збірник-укр-мова-Копія.pdf> (дата звернення: 04.06.2020).

REFERENCES

1. Horda O. Formuvannia linhvokrainoznavchoi kompetentsii na prykladi vyvchennia novoi ukrainskoi tradytsii: Den vyshyvanky [The formation of linguistic and country-specific competence in terms of studying a new ukrainian tradition: vyshyvanka day]. *Zakarpatski filolohichni studii*. 2019. Vyp. 10. T. 1. S. 16–21 [in Ukrainian].
2. Kliuch do Ukrainy: mista i liudy: pidruchnyk z ukrainskoi movy yak inozemnoi (rivni V2–S1) [The Key to Ukraine: cities and people : a textbook on the Ukrainian as a foreign language (B2–C1 levels)] / [I. Kliuchkovska, O. Horda, O. Trumko, N. Martynyshyn, H. Temnyk]. Ch. 1. Lviv : Kolir PRO, 2020. 200 s. [in Ukrainian].
3. Korol L. L. Navchalna kraieznavcha ekskursiia inozemnoiu movoiu v hrupakh nefilolohichnykh fakultetiv pedahohichnoho universytetu: teoretyko-metodychnyi aspekt [Educational local history excursion in a foreign language in groups of non-philological faculties of pedagogical university: theoretical and methodological aspect]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. 2013. Vyp. 4 (57). S. 188–193. URL : <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2009/4/32.pdf> [in Ukrainian].
4. Krynytska O. Metodyka vyvchennia kraieznavchoho materialu na zaniattiakh z ukrainskoi movy yak inozemnoi [Methods of studying of local history material during classes of Ukrainian as a foreign language]. *Nova pedahohichna dumka*. 2016. № 2 (86). S. 47–52. URL : file:///C:/Users/USER/Downloads/Npd_2016_2_13.pdf [in Ukrainian].
5. Litnia shkola «Krok do Ukrainy» [Summer School "Step to Ukraine"]. URL : <http://krok.miok.lviv.ua/uk/summer-school/conception/> [in Ukrainian].
6. Nekoz I. V. Pidhotovka i provedennia ekskursii yak odna z diievykh form navchannia studentiv inozemni movi [Planning and conducting excursions as one of the most effective forms of teaching students foresight language]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Serii «Pedahohichni nauky»*. 2016. № 18. S. 93–98. URL : <file:///C:/Users/USER/Downloads/1160-3259-1-PB.pdf> [in Ukrainian].
7. Sokolova S. Mistse navchalnykh ekskursii u vyvchenni ukrainskoi movy yak inozemnoi [The importance of educational tourism in learning ukrainian language]. *TeKa Kom. Pol.-Ukr. Związ. Kult.* Lublin : OL PAN, 2015. S. 60–64. URL : http://www.pan-ol.lublin.pl/wydawnictwa/TZwiaz10/9_Sokolowa.pdf [in Ukrainian].
8. Uvarova T. Pro pryntsyipy provedennia navchalnykh ekskursii u mezhakh formuvannia linhvokulturnoi kompetentosti inozemnykh studentiv [About the principles of conducting educational excursions as a part of the formation of foreign students' linguocultural competence]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 2019. Vyp. 24, T. 2. S. 192–197. URL : <http://journals.uran.ua/index.php/2308-4855/article/view/176849> [in Ukrainian].
9. Shvets H. Pryshov, pobachyv, vyvchyv : ekskursii v navchanni ukrainskoi movy yak inozemnoi [I came, saw, studied: excursions in teaching Ukrainian as a foreign language]. *Ukrainska mova u sviti* : zbirnyk materialiv IV Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii, 9–10 lystopada 2016 r. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 2016. S. 295–303. URL: <http://miok.lviv.ua/wp-content/uploads/2017/02/Сору-10-5-шриффт-збірник-укр-мова-Копія.pdf> [in Ukrainian].